

โรคโพรงาข้างอักเสบ

น.สพ.สิทธิเดช มหาสาวังกุล

ปัจจุบัน มักจะไม่ค่อยพบช้างที่มีงายาวสวยงาม เหมือนในอดีต เนื่องจากว่า งาช้างมีราคาสูงมาก จึงทำให้เกิดปัญหาการลักลุดงาช้าง ซึ่งถ้าหากมีการตัดจนสั้นเกินไปชิดโคนงวง ก็จะเจอโพรงา ทำให้เป็นโพรงาข้างอักเสบได้ในที่สุด เจ้าของช้างที่มีช้างงาสวยๆ บางรายจึงต้องรีบตัดงาช้างของตนเองออกก่อนที่จะถูกขโมยมาลักลุดงาทำให้เกิดโพรงาอักเสบได้เช่นกัน หรือบางทีก็เกิดจากอุบัติเหตุที่งา

ความผิดปกติของงาช้าง แบ่งออกเป็น

1. ความผิดปกติมาแต่กำเนิด
2. ความผิดปกติจากอุบัติเหตุ

โรคของโพรงาข้าง เมื่องาช้างได้รับอุบัติเหตุ เช่นงาแตก หรืองาหัก ก็จะมีการติดเชื้อเกิดขึ้น และมีการพัฒนาลุกลาม จนกระทั่งทำให้เนื้อเยื่อโพรงาตายเป็นบางส่วน (partial necrosis) หรือตายทั้งหมด (total necrosis) กระบวนการอักเสบดังกล่าวจะทำให้เกิดหนอง และทำให้ช้างได้รับความเจ็บปวดทรมาน

โรคของเนื้อเยื่อรอบงาอักเสบ (periodontitis) การติดเชื้อของเนื้อเยื่อที่ยึดระหว่างงาและกระดูกเบ้างาผ่านทางสนับงา โรคดังกล่าวถ้าลุกลามจะทำให้งาโยกและมีหนองไหลออกจากสนับงา สนับงาอักเสบและติดเชื้อ (tusk sulcus infection) เกิดจากการที่มีสิ่งแปลกปลอมเข้าไปอยู่ในสนับงา และทำให้เกิดการอักเสบ อาการ คือ มีกลิ่นเหม็นและมีหนองออกมาจากสนับงา และทำให้เกิดโรค (periodontitis) ตามมา ผลที่ตามมาก็คือ งาช้างมีร่องของเนื้อเยื่อรอบงาลึกมากขึ้น กระดูกเบ้างาช้างถูกทำลาย มีการโยกและการสูญเสียของงาช้างมากที่สุด ทำให้มีอาการงาช้างโยกคลอนได้

การแบ่งกลุ่มพยาธิสภาพของงาช้างที่มีการติดเชื้อ สามารถแบ่งได้เป็น 6 กลุ่มดังนี้

1. กลุ่มที่งาแตกร้าวเข้าไปถึงโพรงงา

กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีการแตกหรือร้าว และหากมีการแตกจนถึงโพรงงาก็จะทำให้เกิดการติดเชื้อได้เช่นกัน ถ้ามีการติดเชื้อจะมีกลิ่นเหม็น มีน้ำหรือหนองไหลออกมาจากรอยแตกของงา อาจมีการบวมของใบหน้าด้านที่มีการติดเชื้อและช้างจะมาใช้งาจับบ่อยขึ้น

2. กลุ่มที่งาถูกตัด และเห็นเป็นโพรงงาอยู่ โดยไม่มีรอยแตกหักด้านข้าง

เป็นกลุ่มที่เกิดจากการถูกตัดงา และตัดลึกเกินไปจนถึงโพรงงา ทำให้เกิดการติดเชื้อภายในโพรงงา จากนั้นออกงา (Ivory pulp) ซึ่งประกอบด้วยเส้นเลือด เส้นประสาทและเซลล์ในการสร้างเนื้องาอยู่ถูกทำลายโดยแบคทีเรียจนไม่เหลือออกงาให้มีการสร้างเนื้องาอีก งาจึงตายและไม่สามารถรักษาให้มีชีวิตเหมือนเดิมได้อีก

3. กลุ่มที่งาถูกตัดเห็นเป็นโพรงงาและมีรอยแตกทางด้านข้าง

กลุ่มนี้คล้ายกลุ่มที่ 2 แต่พบมีการแตกทางด้านข้างของงาด้วย ซึ่งมีผลอย่างมากในการรักษา โดยถ้าแตกจนถึงภายในจะไม่สามารถปิดรอยแตกได้ ทำให้มีการติดเชื้อแบคทีเรียไปตลอด จากการสำรวจพบว่า งาช้าง 5 ช้าง อยู่ในกลุ่มนี้ (9.8%)

4. กลุ่มที่มีการแตกหักของงา โดยไม่มีส่วนของงายื่นออกมาจากสันบงา หรือยื่นออกมาบางส่วน
5. กลุ่มที่งาหลุดออก โดยไม่มีต่อเหลืออยู่
6. กลุ่มที่งาถูกตัด ไม่มีรอยแตกร้าว แต่มีปัญหาโยกคลอน หรือมีหนองไหลออกมาจากสันบงา

สาเหตุ ที่ทำให้เกิดการติดเชื้อในโพรงงาช้าง คือ

1. การแตกหักของงาช้าง
2. การเลื้อยตัดงาช้าง สิ้นจนเกินไป จนถึงโพรงงา

บางกรณีพบเลือดไหลออกมาด้วย และสามารถติดเชื้อเข้าไปในโพรงงาได้ ที่เคยมีรายงานคือ การติดเชื้อ *Clostridium tetani* (บาดทะยัก) และทำให้ช้างตายมาแล้วหลายเชือก

การรักษา ควรทำความสะอาดโพรงงาที่อักเสบทุกๆ วัน โดยการล้างด้วยน้ำเปล่าก่อน และตามด้วยยาฆ่าเชื้อ จำพวก โพวิดีน หรือ คลอเฮกซิดีน และป้องกันไม่ให้ ฝุ่นหรือดิน เข้าไปในโพรงงาได้ โดยการปิดด้วยสำลีหรือผ้าก๊อช

